

Topsporttalentscholen vo

Evaluatie beleidsregel verstrekking licentie Topsporttalentschool VO

Margot Oomens
Thijs van Egmond
Michael Buynsters

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	3
1 Inleiding.....	7
1.1 Beleidsregel verstrekking licentie Topsporttalentschool vo.....	7
1.2 Onderzoeksvragen.....	10
1.3 Onderzoeksopzet.....	10
1.4 Leeswijzer.....	12
2 Voorwaarden licentie en diversiteit topsporttalenten	13
2.1 Voorwaarden licentie	13
2.2 Diversiteit topsporttalenten.....	14
3 Vormgeving onderwijs aan topsporttalentleerlingen.....	16
3.1 Klassenindeling en roosters.....	16
3.2 Gebruik mogelijkheden beleidsregel voor verlichten studielast	17
3.3 Begeleiding van topsporttalentleerlingen	18
3.4 Onderwijsresultaten van topsporttalentleerlingen	19
3.5 Samenwerking met sportbonden en/of -verenigingen	19
4 Periodieke visitatie Topsporttalentscholen	21
4.1 Beschrijving systematiek	21
4.2 Ervaringen en meningen.....	22
5 Knelpunten en gewenste aanpassingen.....	24
5.1 Verstrekking van de licentie	24
5.2 Mogelijkheden die de beleidsregel biedt	26
6 Regeling op school- of leerlingniveau?	29
6.1 Argumenten voor aanpassing huidige beleidsregel naar een regeling op individueel sporttalentniveau	29
6.2 Argumenten voor behoud huidige beleidsregel op schoolniveau.....	30

Samenvatting

De Beleidsregel verstrekking licentie Topsporttalentschool vo is ingesteld om scholen in het voortgezet onderwijs te faciliteren om sporttalenten met een officiële talentstatus te ondersteunen bij de combinatie van topsport en onderwijs. Hiertoe biedt de beleidsregel Topsporttalentscholen de volgende mogelijkheden: afwijken van voorschriften voor onderwijstijd, afwijken van voorschriften voor vakken en gespreid examen. De huidige beleidsregel is sinds december 2014 van kracht. In opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft Oberon de evaluatie van de beleidsregel uitgevoerd. In de evaluatie beantwoorden we vijf onderzoeksvragen:

1. In hoeverre voldoen Topsporttalentscholen aan de in de beleidsregel gestelde voorwaarden voor het verstrekken van de licentie Topsporttalentschool (aantal topsporttalenten, aantal takken van sport) en hoe verhoudt zich dat tot het totale aantal en de diversiteit in topsporttalenten van 11 tot en met 18 jaar in Nederland?
2. In hoeverre voldoen de in de beleidsregel gestelde bepalingen voor het verlichten van de studielast, zodat sporttalenten een passend vo-diploma behalen?
3. In hoeverre voldoen de in de beleidsregel geldende bepalingen ten aanzien van continuering en intrekking van een licentie Topsporttalentschool vo aan scholen (periodieke visitatie)?
4. Welke knelpunten ondervinden scholen met een licentie Topsporttalentschool en andere betrokkenen binnen het beleidsveld met betrekking tot de huidige beleidsregel en met het oog op ontwikkelingen binnen topsport en onderwijs en welke eventuele aanpassingen achten zij wenselijk?
5. Wat is de meerwaarde van de regeling Topsporttalentscholen ten opzichte van een regeling op individueel sporttalentniveau?

Voorwaarden licentie en diversiteit topsporttalenten

Er zijn momenteel 29 Topsporttalentscholen. Deze voldoen allemaal aan de gestelde voorwaarden met betrekking tot het aantal leerlingen, het aantal sporten en samenwerking met sportbonden. Het aantal topsporttalentleerlingen met een status op Topsporttalentscholen is in het schooljaar 2017/18 is 3.493. Van alle topsporttalentleerlingen met een status in het voortgezet onderwijs (vo) (5.099) zit bijna 70 procent op Topsporttalentscholen en de rest zit op reguliere scholen.

Volgens de meest recente gegevens zijn er 42 sportbonden met topsporttalenten met een status in de leeftijd van 11 tot en met 18 jaar. Van 40 van deze sportbonden zitten een of meer topsporttalenten op een topsporttalentschool. De verdeling van de topsporttalenten over de sportbonden laat op de Topsporttalentscholen een vergelijkbaar beeld zien als de landelijke verdeling. De vijftien sportbonden die landelijk de meeste topsporttalentleerlingen hebben, zijn tevens vijftien bonden met de meeste leerlingen op Topsporttalentscholen

Vormgeving onderwijs aan topsportleerlingen

Om de combinatie van topsport en onderwijs voor topsporttalentleerlingen te vereenvoudigen maken alle Topsporttalentscholen gebruik van de mogelijkheden die de beleidsregel biedt om af te wijken van de voorschriften voor onderwijstijd en voor het geven van vrijstellingen. Voor de roosters bieden de scholen per leerling of cluster van leerlingen maatwerk aan, waarbij het rooster wordt aangepast aan de sporttijden. Dit maatwerktraject is per school verschillend doordat de scholen een eigen onderwijssysteem hebben ingericht gebaseerd op hun visie, zoals het wel of niet indelen van leerlingen in bepaalde sportklassen.

In de onderbouw maken vrijwel alle Topsporttalentscholen gebruik van de vrijstelling voor het vak lichamelijke opvoeding. In de bovenbouw geven de meeste scholen vrijstelling voor vakken zoals lichamelijke opvoeding, maatschappijleer en culturele en kunstzinnige vorming. Vrijstellingen voor het keuzevak of het profielkeuzevak zijn vaak maatwerk. Deze vrijstellingen worden vaker gegeven aan leerlingen naarmate de trainingsintensiteit groter is, zoals bij leerlingen die een zogenaamd CTO-programma volgen. Hetzelfde geldt voor gespreid examen doen.

De organisatie van de begeleiding die de leerlingen op scholen ontvangen verschilt ook per school. Bij vrijwel alle scholen wordt maatwerk geboden in de vorm van gesprekken, hulp bij het plannen of het regelen van vrijstellingen.

Onderwijsresultaten

Voor de onderwijsresultaten van topsporttalentleerlingen hebben we gekeken naar twee indicatoren:

- het niveau van de leerling is gelijk aan of hoger dan het instroomniveau;
- het schoolrendement van de statusleerlingen (doorstroom, afstroom, studievertraging en examenresultaten) wijkt niet af van dat van reguliere leerlingen.

Vrijwel alle Topsporttalentscholen voldoen aan deze twee kwaliteitsaspecten.

Periodieke visitatie Topsporttalentscholen

De Stichting LOOT heeft een systematiek ontwikkeld die bestaat uit een inhoudelijk kader en een cyclische werkwijze. Scholen die aan de pijlers uit het inhoudelijk kader voldoen, mogen het keurmerk 'Topsporttalentschool' voeren. De Topsporttalentscholen zijn tevreden over de systematiek omdat deze scholen scherp houdt en tegelijkertijd ook het lerend vermogen van scholen versterkt. Ondanks deze tevredenheid komen uit het onderzoek ook verbeterpunten naar voren, zoals de selectie van gesprekspartners voor de audit en de onafhankelijkheid van de auditcommissie.

Knelpunten en gewenste aanpassingen

Over het algemeen zijn alle betrokkenen erg positief over de beleidsregel en de mogelijkheden voor het verlichten van de studielast die deze biedt. Deze mogelijkheden zijn volgens de betrokkenen onmisbaar om de combinatie tussen onderwijs en topsport mogelijk te maken.

Gezien het overwegend positieve oordeel van de betrokkenen kunnen de knelpunten die zij noemen veelal beschouwd worden als verbeterpunten om de regeling te optimaliseren. Het betreft de volgende punten:

- *Het vereist aantal leerlingen en sporten dat nodig is voor een licentie:* Een aantal topsportvriendelijke scholen, sportbonden en een duale coördinator ervaren dit als een knelpunt. Deze betrokkenen zouden graag een soepelere regeling zien op dit punt.
- *Topsporttalentscholen die niet voorzien in alle onderwijsvormen:* niet alle 29 Topsporttalentscholen bieden onderwijs aan voor alle onderwijsniveaus. Het betreft met name vmbo-basis en vmbo-kader die niet worden aangeboden. Topsporttalentleerlingen van deze onderwijsniveaus moeten daarom verder reizen of kunnen geen gebruik van de voorzieningen van een Topsporttalentschool. Een suggestie is om te werken met 'satellietscholen', waarbij de satellietschool in samenwerking met een Topsporttalentschool gebruik kan maken van de voorzieningen uit de beleidsregel.
- *Blinde vlekken in de huidige spreiding:* Door de centralisatie zijn er volgens een aantal geïnterviewden gebieden waar geen Topsporttalentscholen gevestigd zijn, maar waar wel topsporttalenten zitten. Een oplossing is om regionaal opnieuw te kijken naar het aanbod van

sportprogramma's de en de spreiding van de huidige scholen om zo de noodzaak van nieuwe scholen in kaart te brengen.

- *Het verlenen van statussen:* Het verkrijgen en behouden van een status verschilt tussen diverse sportbonden. De ervaring is dat leerlingen die tijdelijk hun status tijdelijk verliezen wel blijven trainen op hetzelfde niveau om het jaar daarop wel in aanmerking te komen voor een status. Deze leerlingen mogen in die periode geen gebruik maken van de mogelijkheden van de beleidsregel, met uitzondering van de reeds geëffectueerde ontheffingen die zijn gegeven en van een lopende spreiding van het examen. Het onderwijs heeft behoefte aan meer continuïteit.
- *Verruiming vrijstellingsmogelijkheden vmbo-basis/kader:* De ruimte voor vrijstellingen is voor vmbo-basis/kader-leerlingen te beperkt omdat zij werken met beroepsgerichte vakken met aanwezigheidsverplichting. Suggesties zijn om voor deze leerlingen te kijken naar een zogenaamd kerncurriculum of naar het opzetten van een sportprofiel voor topsporttalentleerlingen.
- *Lestijd versus onderwijstijd:* Wanneer de scholen kijken naar lestijd, kunnen zij niet voldoen aan de gestelde onderwijstijd. Sinds de invoering van de Wet modernisering onderwijstijd vo in 2015, is de definitie van onderwijstijd echter verruimd. De mogelijkheden die dat biedt, worden benut door de Topsporttalentscholen. Onderwijstijd is nadrukkelijk meer dan lestijd. Verder geven de geïnterviewden aan dat het spreiden van examens niet direct leidt tot het spreiden van de onderwijstijd over twee jaar. Zij vinden het logisch als dat wel zo zou zijn.
- *Gevolgen van gespreid examens:* Als een leerling het eerste deel van het gespreid examen niet goed zou maken, dan moet de leerling eerst het hele examen afronden voordat de definitieve uitslag (gezakt) krijgt. Hierna kan de examencyclus pas op nieuw kan beginnen. Daarnaast houdt de inspectie te weinig rekening met leerlingen die gespreid examen doen bij de berekening van het slaagpercentage en het bovenbouwrendement.
- *Internationale topsporters:* Topsporters die vanuit het buitenland in Nederland komen sporten en naar een vo-school gaan, lopen aan tegen het verplichte examenvak 'Nederlands'. Hier zou de beleidsregel in kunnen voorzien door leerlingen met een buitenlands paspoort een alternatief te geven in de vorm van een andere moderne vreemde taal.
- *Financiën:* Ten eerste wordt opgemerkt dat leerlingen binnen de DAMU-regeling in aanmerking kunnen komen voor een vergoeding van reiskosten, terwijl topsporttalentleerlingen hier geen beroep op kunnen doen. Daarnaast geven de scholen aan dat zij wel rechten en plichten door de beleidsregel meekrijgen, maar geen subsidie om de expertise uit te breiden en de personele inzet te faciliteren.
- *Overstap naar Topsporttalentscholen:* In de onderbouw kunnen reguliere scholen en topsportvriendelijke een deel van de topsporttalentleerlingen nog goed bedienen, maar in de bovenbouw is regelmatig een overstap nodig. Deze overstap gebeurt nu soms te laat, met negatieve gevolgen voor de leerling. Om dit te voorkomen zou er beter naar leerlingen, ouders en andere scholen gecommuniceerd kunnen worden over de expertise en mogelijkheden van de Topsporttalentscholen.

Regeling op school- of leerlingniveau?

De huidige beleidsregel is als het ware een regel op schoolniveau. Alleen scholen die Topsporttalentschool zijn, mogen voor LOOT-leerlingen afwijken van de voorschriften voor vakken en onderwijstijd en hen gespreid examen laten doen. Een andere optie is een regel op leerlingniveau. In die situatie mogen alle scholen voor leerlingen met een door NOC*NSF erkende status gebruik maken van de mogelijkheden van de beleidsregel. Aan alle betrokkenen hebben we gevraagd welke soort regeling hun voorkeur heeft en waarom. Niet alle betrokkenen zijn het eens over het antwoord op deze vraag. De meerderheid van de betrokkenen is echter voor een behoud van de huidige beleidsregel.

De voorstanders van een regel op leerlingniveau, geven aan dat dan alle topsporttalentleerlingen kunnen worden bediend, ongeacht waar zij wonen. Een deel van de geïnterviewden vond een leerling op leerlingniveau in eerste instantie wenselijk, maar zij herzagen hun standpunt. De reden hiervoor is dat de leerlingen dan afhankelijk zouden zijn van de medewerkingsbereidheid van de school en hier geen kwaliteitsborging- en controle voor mogelijk zijn.

Een zeer ruime meerderheid van de geïnterviewden heeft de voorkeur uitgesproken voor het behouden van de huidige beleidsregel omdat deze veel meerwaarde heeft. De argumenten hiervoor hebben betrekking op de opgebouwde deskundigheid van de Topsporttalentscholen, geborgde kwaliteit van het onderwijs op maat en van de persoonlijke begeleiding, draagvlak en bewustzijn onder docenten, leerlingen bevinden zich onder gelijkgestemden, organisatorische voordelen en voorkomen van ongewenste concurrentie tussen scholen.

1 Inleiding

Sinds december 2014 is de Beleidsregel verstrekking licentie Topsporttalentschool vo van kracht. Voorheen was deze regeling bekend onder de naam 'Beleidsregel verstrekking Loot-licentie vo'. In 2014 is niet alleen de naam van de regeling veranderd, maar zijn er ook inhoudelijke wijzigingen doorgevoerd, onder meer met het oog op het bevorderen van maatwerk. De licentie is ingesteld om scholen in het voortgezet onderwijs te faciliteren om sporttalenten met een officiële talentstatus te ondersteunen bij de combinatie van topsport en onderwijs.

In de beleidsregel is opgenomen dat deze voor 1 januari 2019 wordt geëvalueerd. In opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft Oberon deze evaluatie uitgevoerd. In dit eerste hoofdstuk lichten wij de beleidsregel nader toe. Vervolgens gaan we in op de onderzoeksvragen en de opzet van het onderzoek. We sluiten af met een leeswijzer voor de rest van de rapportage.

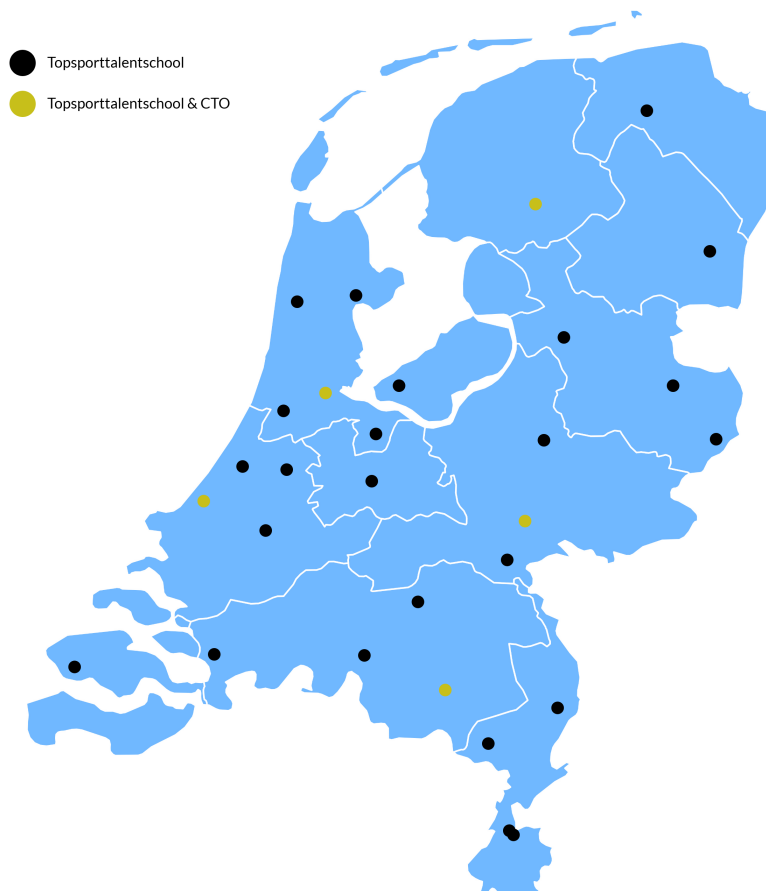
1.1 Beleidsregel verstrekking licentie Topsporttalentschool vo

De vo-scholen die een licentie krijgen in het kader van de beleidsregel worden aangeduid als Topsporttalentscholen. Er zijn momenteel 29 topsporttalentscholen in Nederland.¹ Zes van deze scholen werken samen met een Centrum voor Topsport en Onderwijs (CTO). Er zijn in Nederland vijf CTO's, waar CTO-leerlingen op één locatie kunnen trainen, studeren en wonen. CTO-leerlingen zijn fulltime sporters in een door sportbond en NOC*NSF erkend topsportprogramma. Dat betekent dat zij gemiddeld zeker 20 uur in de week trainen. Naast deze CTO-leerlingen zitten op de betreffende Topsporttalentscholen ook andere topsporttalentleerlingen. In figuur 1.1 (blz. 8) is te zien waar de Topsporttalentscholen en de CTO's gesitueerd zijn.

Naast de Topsporttalentscholen zijn er in Nederland ook scholen die zich profileren als topsportvriendelijke school. In tegenstelling tot voor Topsporttalentscholen is er voor deze topsportvriendelijke scholen geen regelgeving. In vergelijking met topsporttalentscholen hebben topsportvriendelijke scholen minder mogelijkheden om de combinatie topsport en onderwijs voor leerlingen te vereenvoudigen. Ze mogen namelijk geen gebruik maken van de hieronder beschreven mogelijkheden om de studielast van leerlingen te verlichten.

¹ Volgens de brinnummers van DUO betreft het formeel 31 scholen. Er zijn drie brinnummers die samen een scholengroep vormen en in hetzelfde gebouw gehuisvest zijn. Op bijvoorbeeld de website van Stichting LOOT worden deze drie brinnummers als één school aangeduid.

Figuur 1.1 Topsporttalentscholen en CTO's

Voorwaarden

In de beleidsregel zijn een aantal voorwaarden opgenomen voor vo-scholen met een licentie Topsporttalentschool. Deze voorwaarden hebben betrekking op het aantal leerlingen, de aanvraag en verstrekking van een licentie en visitatie door de Stichting LOOT.²

Aantal leerlingen

De beleidsregel is bedoeld voor sporttalenten met een zogenaamde LOOT-status. Een leerling krijgt deze status wanneer deze wordt beschouwd als topsporter op ten minste toptalentniveau door NOC*NSF op basis van het statushandboek van NOC*NSF.³ Om voor een licentie in aanmerking te komen moeten op een vo-school minimaal 35 LOOT-leerlingen ingeschreven staan, waarbij per sport maximaal 11 leerlingen meetellen.⁴ Op dit minimale aantal zijn twee uitzonderingen mogelijk:

- als in een provincie geen enkele licentie kan worden verstrekt, wordt het minimale aantal LOOT-leerlingen verlaagd naar tien, waarbij maximaal een derde deel van deze leerlingen dezelfde sport beoefent;

² De Topsporttalentscholen zijn verenigd in de Stichting LOOT. LOOT staat voor Landelijke Organisatie Onderwijs en Topsport.

³ Inmiddels werkt NOC*NSF niet meer met een statushandboek, maar met talentprofielen en een Statusreglement Topsporters

⁴ Bij de aanvraag van de licentie moet een door NOC*NSF goedgekeurde lijst met namen, adressen en talentniveau van de LOOT-leerlingen meegestuurd worden.

- een school heeft minimaal 20 LOOT-leerlingen in het vmbo, waarbij maximaal een derde deel van deze leerlingen dezelfde sport beoefent.

Aanvraag en verstrekking

- Bij de aanvraag geeft een school in een beleidsnotitie aan op welke wijze de school zorgdraagt voor flexibiliteit in de lesprogramma's en bij het afleggen van toetsen.
- De aanvraag moet voorzien zijn van een schriftelijke steunverklaring van de Regionale Topsport Organisaties.
- De vo-school moet een samenwerkingsverband hebben met minstens drie sportbonden of verenigingen die op het hoogste landelijke niveau actief zijn.
- Op de vo-school is onderwijzend personeel aanwezig en aanspreekbaar op de afstemming van de werkzaamheden die verband houden met de licentie Topsporttalentschool en dat voorziet in de begeleiding van de LOOT-leerlingen.
- Zwakke en zeer zwakke scholen kunnen geen licentie Topsporttalentschool aanvragen.⁵

Visitatie door Stichting LOOT

- Een vo-school met een licentie Topsporttalentschool wordt elke twee jaar gevisiteerd door de Stichting LOOT.
- Op basis van de visitatie adviseert de Stichting LOOT de minister of de school nog steeds voldoet aan de voorwaarden.
- Op basis van dit advies kan minister de licentie intrekken of een school eenmalig twee jaar de tijd geven om zich te verbeteren.

Inhoud

De beleidsregel biedt Topsporttalentscholen drie mogelijkheden voor verlichting van de studielast van LOOT-leerlingen.

1. Afwijken van de voorschriften met betrekking tot onderwijstijd: het onderwijsprogramma moet per schoolsoort minimaal 80 procent van de wettelijke onderwijstijd omvatten.⁶
2. Afwijken van de voorschriften voor vakken:
 - Onderbouw: een LOOT-leerling kan ontheffing krijgen voor de onderdelen van het onderwijsprogramma die betrekking hebben op de kerndoelen bewegen en sport.
 - Bovenbouw vmbo: een LOOT-leerling kan ontheffing krijgen voor lichamelijke opvoeding, maatschappijleer en een van de vakken behorende tot de beeldende vorming, muziek, dans of drama, en voor één of meer programmaonderdelen uit het vrije deel.
 - Bovenbouw havo: een LOOT-leerling kan ontheffing krijgen voor lichamelijke opvoeding, maatschappijleer, culturele en kunstzinnige vorming (CKV), en voor het keuzevak of het profielkeuzevak.
 - Bovenbouw vwo: een LOOT-leerling kan ontheffing krijgen voor lichamelijke opvoeding, maatschappijleer, culturele en kunstzinnige vorming (CKV), algemene natuurwetenschappen en voor het keuzevak of het profielkeuzevak.

⁵ In het huidige onderzoekskader van de Inspectie van het Onderwijs is niet langer sprake van zwakke en zeer zwakke scholen, maar wordt gebruik gemaakt van de vergelijkbare eindoordelen 'onvoldoende' en 'zeer zwak'. Tevens in het onderzoekskader opgenomen dat bij de kwaliteit van de school in het vo altijd uitspraken worden gedaan op het niveau van de opleiding/onderwijssoort.

⁶ Sinds augustus 2015 is de Wet modernisering onderwijstijd vo van kracht. Volgens deze wet bedraagt de onderwijstijd in het vmbo in totaal minimaal 3.700 klokuren, in het havo minimaal 4.700 klokuren en in het vwo minimaal 5.700 klokuren. Er wordt gewerkt met een gemiddelde urennorm van 1.000 klokuren in niet examenjaren en van 700 klokuren in het examenjaar.

3. Gespreid examen: in uitzonderlijke gevallen kunnen LOOT-leerlingen hun examens spreiden over twee jaar.

1.2 Onderzoeksvragen

Het doel van de evaluatie is meer inzicht verkrijgen in de mate waarin de geldende beleidsregel voor het onderwijsprogramma in het voorgezet onderwijs voldoet en eventuele aanpassingen behoeft. Daartoe moet onderzocht worden in hoeverre Topsporttalentscholen voldoen aan de in de beleidsregel gestelde voorwaarden en welke knelpunten de scholen ervaren. Ook moet onderzocht worden in hoeverre de regeling voldoet volgens overige betrokken partners in het beleidsveld.

De centrale vraag van het ministerie van OCW luidt: in hoeverre voldoet de bestaande Beleidsregel verstrekking licentie Topsporttalentschool vo aan de mogelijkheden en ambities vanuit het voortgezet onderwijs en de topsport om optimale talentontwikkeling in de topsport te combineren met het behalen van een passend vo-diploma?

Deze centrale vraag is uitgewerkt in vijf onderzoeksvragen.

1. In hoeverre voldoen Topsporttalentscholen aan de in de beleidsregel gestelde voorwaarden voor het verstrekken van de licentie Topsporttalentschool (aantal topsporttalenten, aantal takken van sport) en hoe verhoudt zich dat tot het totale aantal en de diversiteit in topsporttalenten van 11 tot en met 18 jaar in Nederland?
2. In hoeverre voldoen de in de beleidsregel gestelde bepalingen voor het verlichten van de studielast, zodat sporttalenten een passend vo-diploma behalen?
3. In hoeverre voldoen de in de beleidsregel geldende bepalingen ten aanzien van continuering en intrekking van een licentie Topsporttalentschool vo aan scholen (periodieke visitatie)?
4. Welke knelpunten ondervinden scholen met een licentie Topsporttalentschool en andere betrokkenen binnen het beleidsveld met betrekking tot de huidige beleidsregel en met het oog op ontwikkelingen binnen topsport en onderwijs en welke eventuele aanpassingen achten zij wenselijk?
5. Wat is de meerwaarde van de regeling Topsporttalentscholen ten opzichte van een regeling op individueel sporttalentniveau?

1.3 Onderzoeksopzet

Ter beantwoording van de onderzoeksvragen hebben we meerdere onderzoeksactiviteiten uitgevoerd. We zijn gestart met een documentenanalyse. Vervolgens hebben we bestaande data geanalyseerd en interviews gehouden.

Analyse documenten en bestaande data

We zijn gestart met een documentenanalyse. Van de Stichting LOOT hebben we van elke topsporttalentschool het meest recente audit rapport ontvangen. Het doel van de analyse van deze rapporten was tweeledig. In de eerste plaats bevatten de rapporten informatie over de mate waarin de Topsporttalentscholen voldoen aan de voorwaarden voor het verstrekken van een licentie (zie onderzoeksvraag 1). Ten tweede hebben we de analyse gebruikt als inhoudelijke voorbereiding op de interviews op Topsporttalentscholen. Naast de auditrapporten hebben we van de Stichting LOOT ook

het 'Handboek voor toekennen keurmerk TOPSPORT TALENTSCHOOL' ontvangen. Gecombineerd hebben we deze gebruikt voor het beschrijven van de systematiek van visitaties en audits.

Om een beeld te kunnen schetsen van het aantal topsporttalenten en de sporten die deze talenten beoefenen hebben we gebruik gemaakt van data van de Stichting LOOT, NOC*NSF en de KNVB. De Stichting LOOT heeft gegevens beschikbaar gesteld over de topsporttalenten op Topsporttalentscholen en de NOC*NSF en de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (KNVB) over alle topsporttalenten in Nederland.

Interviews

De kern van het onderzoek bestond uit interviews met diverse betrokkenen. Voor de interviews hebben we de onderzoeksvragen per groep betrokkenen uitgewerkt in een interviewleidraad.

- Topsporttalentscholen: we hebben interviews gehouden op zes topsporttalentscholen.⁷ De opdrachtgever heeft twee scholen aangedragen voor het onderzoek. De Stichting LOOT heeft een voorstel gedaan voor de overige vier scholen. Bij de uiteindelijke selectie hebben we gezorgd voor spreiding naar geografische ligging, aantal topsporttalentleerlingen, onderwijstypen en wel/niet verbonden aan een CTO. Op alle zes de scholen hebben we interviews gehouden met:
 - personeel: een groeps gesprek met ongeveer 6 personen waaronder een directielid met topsport in de portefeuille, de LOOT-coördinator, docenten/mentoren die nauw betrokken zijn bij het onderwijs aan topsporttalentleerlingen.
 - topsporttalentleerlingen: een groeps gesprek gehouden met ongeveer 8 leerlingen, vanuit verschillende leerjaren, onderwijstypen en sporten.
- Topsportvriendelijke scholen: we hebben een groepsinterview gehouden met vertegenwoordigers van vier topsportvriendelijke scholen. Het verslag van dit groepsinterview is voorgelegd aan acht andere topsportvriendelijke scholen met de vraag om daar waar nodig aanvullingen aan ons door te geven.
- Topsporttalenten die niet op een Topsporttalentschool zitten: we hebben een groepsinterview gehouden met een groep leerlingen van een topsportvriendelijke school, vanuit verschillende leerjaren, onderwijstypen en sporten.
- Sportbonden en NOC*NSF: we hebben een groepsinterview gehouden met vertegenwoordigers van vier sportbonden en twee vertegenwoordigers van NOC*NSF. Een vertegenwoordiger van een vijfde sportbond hebben we persoonlijk geïnterviewd. De opdrachtgever heeft twee sportbonden voorgedragen voor deelname aan het onderzoek. De vijf geïnterviewde sportbonden behoren tot de sportbonden die topsporttalentleerlingen in de vo-leeftijd hebben. Wat betreft individuele versus teamsporten en geografische ligging van de regionale en nationale trainingslocaties is de groep van vijf sportbonden gevarieerd samengesteld.
- Duale coördinatoren: we hebben een groepsinterview gehouden met vier duale coördinatoren, werkzaam bij drie van zeven Regionale Topsport Organisaties (RTO's) en bij NOC*NSF. Met een vijfde duale coördinator hebben we een telefonisch interview plaatsgevonden.
- Stichting LOOT: we hebben een groepsinterview gehouden met de landelijk LOOT-coördinator en de voorzitter van de Stichting LOOT, de landelijke organisatie die de verbinding vormt van de Topsporttalentscholen in Nederland.

⁷ Gelijktijdig met dit onderzoek hebben we in opdracht van NOC*NSF een evaluatie uitgevoerd van de zogenaamde CTO-LOOT subsidie. In het kader van dat onderzoek hebben we interviews gehouden met het personeel op de zes Topsporttalentscholen die aan een CTO verbonden zijn. Relevante informatie uit deze interviews op scholen die niet tot de geselecteerde zes van voorliggend onderzoek behoorden, hebben we ook gebruikt.

- VO-raad en Inspectie van het Onderwijs: een vertegenwoordiger van de VO-raad hebben we telefonisch geïnterviewd en twee vertegenwoordigers van de inspectie hebben via e-mail hun reactie gegeven.

1.4 Leeswijzer

In deze rapportage presenteren we de bevindingen van de evaluatie van de Beleidsregel verstrekking licentie Topsporttalentschool vo. In elk hoofdstuk staat een onderzoeksvraag centraal. In het tweede hoofdstuk gaan we in op de mate waarin Topsporttalentscholen voldoen aan de in de beleidsregel gestelde voorwaarden met betrekking tot aantal topsporttalenten en aantal takken van sport. Ook besteden we aandacht aan de verhouding van deze aantallen tot het landelijke beeld. In hoofdstuk 3 gaan we in op de vormgeving van het onderwijs aan topsporttalentleerlingen en de wijze waarop de scholen daarbij gebruik maken van de mogelijkheid voor verlichting van de studielast. De periodieke visitatie van de Topsporttalentscholen staat centraal in hoofdstuk 4. Knelpunten en positieve punten die betrokkenen ervaren en door hen gewenste aanpassingen bespreken we in hoofdstuk 5. Tot slot gaan we in hoofdstuk 6 in op de mening van betrokkenen over de meerwaarde van de huidige beleidsregel ten opzichte van een regeling op individueel sporttalentniveau.

2 Voorwaarden licentie en diversiteit topsporttalenten

In dit hoofdstuk beantwoorden we de eerste onderzoeksvraag: in hoeverre voldoen Topsporttalentscholen aan de in de beleidsregel gestelde voorwaarden voor het verstrekken van de licentie Topsporttalentschool (aantal topsporttalenten, aantal takken van sport) en hoe verhoudt zich dat tot het totale aantal en de diversiteit in topsporttalenten van 11 tot en met 18 jaar in Nederland?

2.1 Voorwaarden licentie

In hoofdstuk 1 hebben we de voorwaarden beschreven waaraan Topsporttalentscholen moeten voldoen om voor een licentie in aanmerking te komen. Een van deze voorwaarden betreft het aantal leerlingen: om voor een licentie in aanmerking te komen moeten op een vo-school minimaal 35 LOOT-leerlingen ingeschreven staan, waarbij per sport maximaal 11 leerlingen meetellen. Er zijn twee uitzonderingen op dit minimale aantal:

- als in een provincie geen enkele licentie kan worden verstrekt, wordt het minimale aantal LOOT-leerlingen verlaagd naar tien, waarbij maximaal een derde deel van deze leerlingen dezelfde sport beoefent;
- een vmbo-school moet minimaal 20 LOOT-leerlingen hebben, waarbij maximaal een derde deel van deze leerlingen dezelfde sport beoefent.

Een tweede voorwaarde betreft het aantal sporten: de vo-school moet een samenwerkingsverband hebben met minstens drie sportbonden of verenigingen die op het hoogste landelijke niveau actief zijn

Uit de auditrapporten van Stichting LOOT blijkt dat alle 29 Topsporttalentscholen voldoen aan de voorwaarden met betrekking tot het aantal leerlingen en het aantal sporten. Op basis van de databestanden van de Stichting LOOT kunnen we een gedetailleerder beeld geven van het aantal LOOT-leerlingen op Topsporttalentscholen en het aantal sporten dat deze leerlingen beoefenen.

*Tabel 2.1 Aantal LOOT-leerlingen op topsporttalentscholen en hun sporten, 2015/16 tot en met 2017/18**

	2015/16	2016/17	2017/18
aantal Topsporttalentscholen ⁸	30	29	29
totaal aantal leerlingen	3.264	3.444	3.493
gemiddelde per school	109	119	120
minimum	24	22	19
maximum	241	267	263
totaal aantal sporten	83	93	96
gemiddelde per school	20	20	20
minimum	5	8	6
maximum	33	36	38

* Databestanden Stichting LOOT, analyses Oberon.

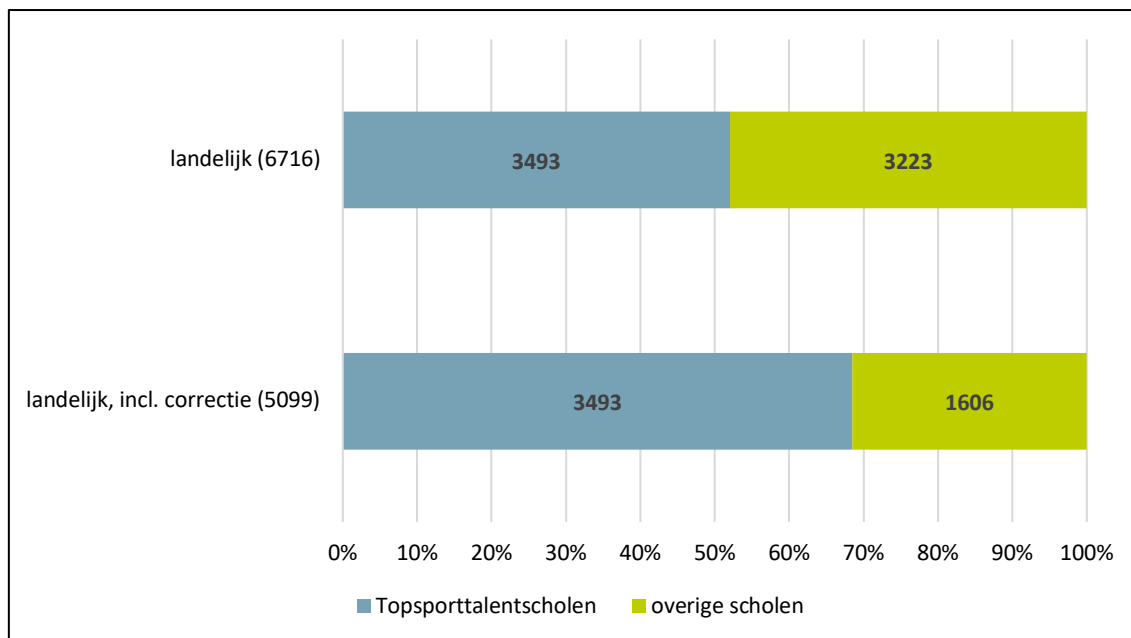
⁸ Op verzoek van het bestuur van de school zit een Topsporttalentschool in een afbouwtraject. Vanaf het schooljaar 2016/17 blijft deze school buiten beschouwing.

Het totaal aantal LOOT-leerlingen op Topsporttalentscholen neemt met 265 leerlingen toe in de periode 2015/16 tot en met 2017/18. In dit laatste jaar zitten 3.493 LOOT-leerlingen op de Topsporttalentscholen. Deze leerlingen beoefenen in totaal 96 verschillende sporten. Wat betreft het aantal LOOT-leerlingen en het aantal sporten zijn er grote verschillen tussen scholen. In 2017/18 is het kleinste aantal LOOT-leerlingen op een Topsporttalentschool 19, terwijl het grootste aantal 263 is. Het minimale aantal sporten dat leerlingen op een school beoefenen is in dat schooljaar 6 en het grootste aantal 38.

2.2 Diversiteit topsporttalenten

Om in beeld te brengen hoe het aantal LOOT-leerlingen op Topsporttalentscholen en het aantal sporten dat deze leerlingen beoefenen zich verhouden tot de landelijke aantallen, maken we gebruik van data van NOC*NSF en de KNVB. De vergelijkende gegevens die we presenteren geven een indicatie en geen exact beeld. Hiervoor zijn twee redenen. In de eerste plaats hebben de gegevens betrekking op verschillende schooljaren. De gegevens van NOC*NSF en de KNVB hebben betrekking op het schooljaar 2018/19, terwijl de meest recente gegevens van de Stichting LOOT het schooljaar 2017/18 betreffen. Ten tweede zitten niet alle leerlingen in de leeftijd van 11 tot en met 18 jaar op een school voor voortgezet onderwijs. Volgens CBS-data zit ruim drie kwart van de leerlingen in deze leeftijdsgroep op een vo-school.⁹ In onderstaande grafiek presenteren we twee vergelijkingen. Bij de eerste bestaat de vergelijkingsgroep uit alle topsporttalenten in de leeftijd van 11 tot en met 18 jaar en bij de tweede uit alle topsporttalenten in deze leeftijd op vo-scholen. Dit tweede aantal hebben we geschat, waarbij onze aanname is dat van alle topsporttalenten eenzelfde deel op vo-scholen zit, als landelijk het geval is.

Figuur 2.1 Aantal topsporttalentleerlingen op Topsporttalentscholen in verhouding tot landelijke aantal

* Databestanden Stichting LOOT (schooljaar 2017/18), NOC*NSF (peildatum gegevens: 8-10-2018) en KNVB (peildatum gegevens: seizoen 2018/19), analyses Oberon.

⁹ Zie: <https://opendata.cbs.nl/statline/-/CBS/nl/>

In totaal zijn 6.716 topsporttalentleerlingen van 11 tot en met 18 jaar. Iets meer dan de helft (52%) van deze leerlingen zit op een Topsporttalentschool. Op basis van de hiervoor beschreven correctie is het totaal aantal topsporttalentleerlingen in het vo-onderwijs 5.099. Bijna 70 procent van deze leerlingen zit op een Topsporttalentschool.

Volgens de meest recente gegevens zijn er 42 sportbonden met topsporttalenten met een status in de leeftijd van 11 tot en met 18 jaar. Van 40 van deze sportbonden zitten een of meer topsporttalenten op een topsporttalentschool. De verdeling van de topsporttalenten over de sportbonden laat op de Topsporttalentscholen een vergelijkbaar beeld zien als de landelijke verdeling. De vijftien sportbonden die landelijk de meeste topsporttalentleerlingen hebben, zijn tevens vijftien bonden met de meeste leerlingen op Topsporttalentscholen (zie tabel 2,2). In tabel 2.2 is bijvoorbeeld te zien dat vier procent van de de topsporttalentleerlingen op een Topsporttalentschool tot de Judo Bond Nederland behoort. Van alle topsporttalentleerlingen met een status in de leeftijd van 11 tot en met 18 jaar valt vijf procent onder deze bond. Van de tien bonden met landelijk de minste topsporttalentleerlingen zijn er negen die tevens de minste leerlingen op Topsporttalentscholen hebben.

Tabel 2.2 Verdeling topsporttalentleerlingen over sportbonden (top 15), Topsporttalentscholen en landelijk

sportbond	percentage van aantal topsporttalentleerlingen op Topsporttalentscholen	percentage van totaal aantal topsporttalentleerlingen
Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond	40%	35%
Nederlandse Basketball Bond	9%	4%
Nederlandse Rugby Bond	8%	7%
Nederlandse Volleybal Bond	6%	3%
Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond	6%	5%
Judo Bond Nederland	4%	5%
Koninklijke Nederlandse Zwembond	3%	3%
Koninklijke Nederlandse Baseball en Softball Bond	3%	3%
Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie	3%	3%
Nederlands Handbal Verbond	3%	3%
Koninklijke Nederlandsche Schaatsenrijders Bond	2%	4%
Nederlandse IJshockey Bond	1%	2%
Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie	1%	3%
Koninklijke Nederlandse Hockey Bond	1%	5%
Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie	1%	2%

* Databestanden Stichting LOOT (schooljaar 2017/18), NOC*NSF (peildatum gegevens: 8-10-2018) en KNVB (peildatum gegevens: seizoen 2018/19), analyses Oberon.

3 Vormgeving onderwijs aan topsporttalentleerlingen

In dit hoofdstuk staat de volgende onderzoeksvraag centraal: In hoeverre voldoen de in de beleidsregel gestelde bepalingen voor het verlichten van de studielast, zodat sporttalenten een passend vo-diploma behalen? We starten in de eerste paragraaf met een beschrijving van de wijze waarop de Topsporttalentscholen de topsporttalentleerlingen indelen in klassen en hoe zij omgaan met de roosters voor deze leerlingen. In de tweede paragraaf staat het gebruik van de mogelijkheden voor het verlichten van de studielast centraal. In de derde paragraaf beschrijven we de begeleiding die topsporttalentleerlingen krijgen op hun school. In de vierde paragraaf beschrijven we de onderwijsresultaten van topsporttalentleerlingen. We sluiten in de vijfde paragraaf af met de samenwerking tussen de Topsporttalentscholen en de sportbonden.

3.1 Klassenindeling en roosters

Klassen

De Topsporttalentscholen gaan verschillend om met het indelen van LOOT-leerlingen in klassen. Er zijn hierbij een aantal varianten te onderscheiden:

1. *Topsportleerlingen zitten in aparte topsportklassen.* Een voordeel van dergelijke topsportklassen is volgens een van de scholen dat *“er docenten zijn die echt gericht zijn op de topsport en aanpassingen kunnen maken”*.
2. *Topsportleerlingen zitten in reguliere klassen.* Het voordeel van het plaatsen van leerlingen in reguliere klassen is dat de leerlingen hierbij een aanvulling vormen op de reguliere leerlingen. Beide groepen leerlingen kunnen van elkaar leren. Bijkomend voordeel is dat wanneer een leerling zijn topsportstatus verliest, deze in hun eigen klas kunnen blijven zitten.
3. *Topsportleerlingen zitten in hun schooltijd zowel in aparte klassen als in reguliere klassen.* Hierbij zijn er aparte topsportklassen in de onderbouw, waar dit nog mogelijk is vanwege de grote aantallen en de overeenkomende vakken en roosters. In de bovenbouw wordt er dan gewisseld naar een klassenindeling in reguliere klassen omdat topsportleerlingen allemaal een eigen profiel hebben met andere vakken.

Roosters

Voor de roostering van de schoolvakken bieden de Topsporttalentscholen per leerling of cluster van leerlingen maatwerk aan, waarbij het rooster wordt aangepast aan de trainingstijden van de leerlingen. Om het benodigde maatwerk te kunnen bieden, heeft elke Topsporttalentschool een eigen methode ontwikkeld. Deze verschillende methoden komen doordat de scholen een eigen onderwijssysteem hebben ingericht gebaseerd op hun visie zoals het wel of niet indelen van leerlingen in aparte topsportklassen. Daarnaast hebben een aantal scholen met de bonden afgesproken dat er een ‘vaste onderwijstijd’ is. Dit zijn uren waarin geen training mag worden gegeven en de leerlingen onderwijs volgen. Voor een aantal andere scholen is dit niet mogelijk, omdat zij verbonden zijn aan sportbonden en aan de beschikbaarheid van bepaalde sportaccommodaties. Dit leidt tot verschillende methoden om het rooster per leerling passend te maken.

De Topsporttalentscholen maken gebruik van de mogelijkheden om af te wijken van de voorschriften voor onderwijstijd en voor vakken (zie 3.2). Hierdoor komen uren vrij voor de LOOT-leerlingen. Een deel van de scholen heeft daarnaast nog extra uren ingeroosterd voor ‘zelfstandig werken’, bijvoorbeeld onder naam ‘keuzewerktijden’ of ‘regieuren’. In de vrijgevallen uren en de uren voor zelfstandig

werken, kunnen de LOOT-leerlingen gemiste lessen inhalen, bijvoorbeeld in parallelklassen, vervangende lessen krijgen van een andere docent, zelfstandig werken in een 'LOOT-lokaal' of toetsen inhalen. Een aantal scholen heeft de beschikking over een dergelijk lokaal, waar begeleiders of vakdocenten rondlopen waaraan leerlingen vragen kunnen stellen tijdens het zelfstandig werken en die toezicht houden bij het inhalen van toetsen. De Topsporttalentscholen gaan over het algemeen flexibel om met het inhalen van toetsen. Leerlingen kunnen deze verzetten als zij door training of een toernooi niet aanwezig kunnen zijn.

Een andere mogelijkheid die de scholen gebruiken om het rooster passend te maken is het compacter maken van het onderwijsaanbod door te werken met een zogenaamd kerncurriculum. Hierbij wordt er per vak gekeken naar wat er echt nodig is om aan de kerndoelen van een vak te voldoen dan wel om het examen te kunnen halen. Hierdoor kunnen LOOT-leerlingen vakken volgen in minder uren dan reguliere leerlingen hiervoor hebben. *"Het is creatief denken en de kerndoelen erbij pakken. Het standaard aanbieden van vakken, betekent soms vier of vijf uur extra in de week. Dat gaat gewoon niet."*

Daarnaast is een aantal scholen bezig met het ontwikkelen van tijds- en plaats-onafhankelijk onderwijs door gebruik te maken van digitale leermiddelen. Leerlingen die voor hun sport naar het buitenland gaan voor een toernooi of trainingsstage kunnen dan alsnog onderwijs blijven volgen. Leerlingen maken hierover afspraken met hun persoonlijke begeleider en vaak maakt deze ook afspraken met de trainer van de leerling over de tijd die aan school besteed moet worden. Daarnaast wordt door scholen gekeken of ze onderwijs kunnen bieden buiten de reguliere schooltijd. Een school biedt bijvoorbeeld de mogelijkheid aan leerlingen om in de zomervakantie al onder begeleiding van docenten een start te maken met het profielwerkstuk.

Verder wordt op een aantal scholen gekeken naar het maken van een vervroegde profielkeuze, zodat in de onderbouw vakken eerder kunnen worden afgerond. Ook zijn er scholen die kijken naar de mogelijkheden die de Wet op het voortgezet onderwijs biedt om vervroegd examen te doen. Hierdoor kunnen leerlingen in de bovenbouw een deel van hun vakken eerder afronden. Door beide methoden ontstaat er meer ruimte voor de roosters om deze aan te laten sluiten op de combinatie topsport en onderwijs.

Als laatste vraagt het mogelijk maken van de combinatie topsport en onderwijs ook eigen discipline van de leerlingen, omdat van hen wordt verwacht dat zij in tussenuren ook verder werken aan hun lesprogramma of lessen inhalen. Om de leerlingen hierbij te helpen zichzelf te ontwikkelen bieden een aantal scholen voor de topsportleerlingen in de onderbouw vakken aan ten behoeve van de 'topsportattitude'. Deze vakken beogen de zelf regulatieve vaardigheden van leerlingen te stimuleren, zoals plannen, reflectie en samenwerken. Daarnaast worden sportinhoudelijke thema's besproken bijvoorbeeld blessures.

3.2 Gebruik mogelijkheden beleidsregel voor verlichten studielast

De beleidsregel biedt Topsporttalentscholen drie mogelijkheden voor verlichting van de studielast van topsporttalenten:

- afwijken van voorschriften met betrekking tot onderwijstijd;
- afwijken van voorschriften met betrekking tot vakken;
- gespreid examen.

Zoals in de vorige paragraaf beschreven, maken de scholen gebruik van maatwerk om de roosters passend te maken. Hierbij zien we dat alle scholen gebruik maken van mogelijkheid die de beleidsregel biedt om af te wijken van de voorschriften voor onderwijstijd.

Bij de mogelijkheid om af te wijken van de voorschriften met betrekking tot vakken blijkt dat vrijwel alle scholen in de onderbouw gebruik maken van vrijstelling voor het vak lichamelijke opvoeding. Op een aantal scholen wordt dit vak nog wel aangeboden, maar in een aangepaste variant zodat de leerlingen bijvoorbeeld leren samenwerken. Daarnaast worden op een aantal scholen andere vakken zoals muziek, handvaardigheid, tekenen of techniek aangeboden in een aangepaste en sterk 'ingedikte' variant, zodat wel wordt voldaan aan de kerndoelen voor de vakken. In de bovenbouw geven de meeste scholen vrijstellingen voor vakken zoals lichamelijke opvoeding, maatschappijleer en CKV. Het geven van vrijstellingen voor het keuzevak of het profielkeuzevak is meestal maatwerk. Het uitgangspunt van deze scholen is *"dat leerlingen een zo volwaardig mogelijk diploma halen"*. Ze maken leerlingen dan ook bewust van de voor- en nadelen van een vrijstelling voor een (profiel)keuzevak. Een enkele school raadt een vrijstelling hiervoor zelfs af. Maatwerk bij de vrijstellingen betekent dat deze alleen gegeven worden als er voor de leerling een noodzaak voor is. Wanneer deze trainingsintensiteit hoger is, zoals bij leerlingen die een CTO-programma volgen, zijn er over het algemeen meer vrijstellingen nodig.

De laatste mogelijkheid die wordt geboden in de beleidsregel is het afnemen van gespreide examens. Hierbij zien we op een onderverdeling tussen twee groepen leerlingen. De eerste groep leerlingen bestaat uit de leerlingen die een CTO-programma volgen. Relatief veel van deze leerlingen doen gespreid examen. Het is voor de leerlingen als het ware eerder regel dan uitzondering. Bij de overige topsporttalentleerlingen is het afhankelijk van de noodzaak (gezien tijd en/of onderwijsprestaties) en de wens van de topsporttalentleerling of een leerling gespreid examen doet. Voor de leerlingen die gespreid examen doen, stellen de scholen een aangepast Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA) op.

3.3 Begeleiding van topsporttalentleerlingen

Naast het aanbieden van maatwerk in de vorm van aangepaste rooster en een onderwijsprogramma op maat, bieden de scholen ook maatwerk met betrekking tot de begeleiding van de topsporttalentleerlingen. De wijze waarop de begeleiding is georganiseerd verschilt tussen de scholen. Gemeenschappelijk is dat elke school een topsportcoördinator en -begeleiders heeft. Op sommige scholen is deze begeleider tevens de mentor, op andere scholen hebben de leerlingen naast een topsportbegeleider ook een mentor. In dit laatste geval kunnen de leerlingen schoolse zaken bespreken met hun mentor en sportzaken met de begeleider. De topsportbegeleider heeft op sommige scholen zeer frequent overleg met de leerlingen, met name gericht op de voortgang en de planning. Dit betreft vaak overleg met CTO-leerlingen. Op andere scholen is het overleg minder frequent en beperkt het zich tot bijvoorbeeld drie keer per jaar en zijn er extra gesprekken als de leerling daar behoefte aan heeft of als de begeleider dit nodig vindt, bijvoorbeeld vanwege tegenvallende schoolprestaties. Het verzetten van lessen of toetsen regelen de leerlingen op sommige scholen met de betreffende docent, op andere scholen loopt dit via de persoonlijke begeleider of de topsportcoördinator. Bij het verlenen van vrijstellingen is meestal niet alleen de begeleider en/of de topsportcoördinator betrokken, maar ook een afdelingsleider.

De begeleiding van de leerlingen vraagt maatwerk volgens de scholen, aangezien de ene leerling regelmatig sturing nodig heeft dan een andere leerling. Deze begeleiding verschilt dan in de frequentie en de rol die de begeleiders op zich nemen. Volgens de scholen is het *“een kunst van de begeleiders om goed maatwerk te kunnen leveren en is dat een belangrijke pijler achter het succes van LOOT”*. De Stichting LOOT zet ook in op de kwaliteit van de coördinatoren en begeleiders door scholing aan te bieden en bij de visitaties en audits te kijken of de betreffende personen ook daadwerkelijk geschoold zijn.

De leerlingen geven aan dat het prettig is dat er een begeleider of coördinator is omdat deze hen kan helpen bij de planning of aan het werk kan zetten. *“Als we lessen missen, kijken ze of we deze op een ander moment kunnen inhalen”*. *“Het is goed om een stok achter de deur te hebben.”* Daarnaast geven sommige leerlingen aan dat niet alle docenten bekend zijn met wat LOOT inhoudt en daardoor onvoldoende rekening houden met de sportbelasting. In deze gevallen speelt de begeleider een belangrijke rol door mee te denken of te bemiddelen. *“De LOOT-begeleiders proberen zo veel mogelijk te regelen voor je. Ze zijn een echte steun in de rug!”*

De begeleiding van leerlingen die een CTO-programma volgen, is intensiever dan die van andere topsporttalentleerlingen. Niet alleen omdat de trainingsintensiteit bij de leerlingen die een CTO-programma volgen vaak hoger is. Ook wonen deze leerlingen vaak op jonge leeftijd al op zichzelf in de buurt van de school en het trainingscentrum. Daardoor zijn de leerlingen vaker op school dan bij hun ouders thuis en krijgen de begeleiders ook sterk te maken met de sociale-emotionele kant van de begeleiding.

3.4 Onderwijsresultaten van topsporttalentleerlingen

Stichting LOOT houdt periodieke visitaties en audits. Naast de voorwaarden uit de beleidsregel bevat het inhoudelijk kader hiervoor aanvullende kwaliteitsaspecten (zie hoofdstuk 4). Twee van deze kwaliteitsaspecten hebben betrekking op de onderwijsresultaten van leerlingen:

- het niveau van de leerling is gelijk aan of hoger dan het instroomniveau;
- het schoolrendement van de statusleerlingen (doorstroom, afstroom, studievertraging en examenresultaten) wijkt niet af van dat van reguliere leerlingen.

Uit de meeste recente auditrapportages blijkt dat vrijwel alle Topsporttalentscholen voldoen aan deze twee kwaliteitsaspecten. Bij elk aspect is er een school die er niet aan voldoet; dit betreft twee verschillende scholen.

3.5 Samenwerking met sportbonden en/of -verenigingen

De geïnterviewde scholen geven aan dat de samenwerking met de sportbonden en/of -verenigingen over het algemeen goed verloopt. Reden voor de goede samenwerking zijn de korte lijntjes en de heldere afspraken, zodat beide partijen weten wat ze van elkaar kunnen verwachten. Een voorbeeld waarover afspraken worden gemaakt zijn de tijd die leerling tijdens een buitenlandse trainingsstage of toernooi besteedt aan school en het toezicht van de trainer daarop. Daarnaast geeft een aantal scholen aan dat de trainers bereid zijn om mee te denken als leerlingen slechter gaan presteren op school. School en sport kijken dan in goed overleg naar mogelijke oplossingen en naar de begeleiding die een

leerling nodig heeft. De bereidheid om mee te werken verschilt per bond en school. Bij een aantal sporten, met name (een deel van) de CTO-programma's, kan sport leidend zijn en niet het onderwijs waardoor de bereidheid om mee te werken lager is.

Volgens de bonden is de samenwerking tussen onderwijs en sport organisatorisch goed geregeld. Dit komt door de gemaakte afspraken omtrent het geven van vrijstellingen en individueel maatwerk. *“De erkenning van scholen voor talenten is geweldig toegenomen. De inzet en het commitment zijn heel goed.”* Inhoudelijk kan de aansluiting tussen onderwijs en topsport volgens hen versterkt worden. Nu volgen leerlingen bijvoorbeeld heel beperkt creatieve vakken, terwijl creativiteit ook in de sport toegepast kan worden. Een ander voorbeeld betreft het inhoudelijk laten aansluiten van vakken op de sport; bij economie kan gekeken worden naar de gevolgen van de Brexit voor de sport.

Volgens de duale coördinatoren beweegt het onderwijs zich in de afgelopen jaren mee met sport. Volgens hen kunnen vanuit de sportkant ook aanpassingen worden gemaakt, maar de sport neemt meer dan zij geeft. Als voorbeeld noemen ze voor scholen vrijwel onmogelijke trainingstijden. Hier zijn ook uitzonderingen op, maar als het er op aankomt is sport vaak leidend volgens de duale coördinatoren.

4 Periodieke visitatie Topsporttalentscholen

In dit hoofdstuk beantwoorden we de volgende onderzoeksvraag: in hoeverre voldoen de in de beleidsregel geldende bepalingen ten aanzien van continuering en intrekking van een licentie Topsporttalentschool vo aan scholen (periodieke visitatie)?

In de beleidsregel zijn voorwaarden opgenomen voor het behoud en de intrekking van de licentie Topsporttalentschool:

- Een vo-school met een licentie Topsporttalentschool wordt elke twee jaar gevisiteerd door de Stichting LOOT.
- Op basis van de visitatie adviseert de Stichting LOOT de minister of de school nog steeds voldoet aan de voorwaarden.
- Op basis van dit advies kan minister de licentie intrekken of een school eenmalig twee jaar de tijd geven om zich te verbeteren.

De Stichting LOOT heeft hiervoor een systematiek ontwikkeld. In de eerste paragraaf beschrijven we deze systematiek, bestaande uit een inhoudelijk kader en een cyclische werkwijze. In de tweede paragraaf gaan we in op de ervaringen en meningen die betrokkenen hebben met en over de systematiek.

4.1 Beschrijving systematiek

Het inhoudelijke kader

Het inhoudelijk kader dat door de Stichting LOOT is ontwikkeld, is uitgebreider dan de wettelijke eisen volgens de beleidsregel. De voorwaarden waaraan de Topsporttalentscholen volgens de beleidsregel moeten voldoen, hebben we beschreven in paragraaf 1.1. De eisen heeft de Stichting LOOT uitgewerkt in de eerste pijler van haar inhoudelijk kader. Deze pijler bestaat uit vier eisen:

- Het aantal LOOT-leerlingen voldoet aan de gestelde eisen
- De school werkt samen met tenminste 3 sportverenigingen die op landelijk niveau actief zijn.
- De school beschikt over een inzichtelijke structuur van LOOT-coördinatie en LOOT-begeleiding.
- De school beschikt over personeelsleden die LOOT-leerlingen begeleiden.

Het inhoudelijk kader van de Stichting LOOT bestaat naast deze wettelijke eisen uit zeven andere pijlers. Een Topsporttalentschool:

- biedt kwalitatief onderwijs op maat: voorwaarden;
- biedt kwalitatief onderwijs op maat: rendement;
- biedt adequate begeleiding op maat: voorwaarden;
- biedt adequate begeleiding op maat: rendement;
- is aantoonbaar actief in de (sport)regio;
- heeft haar continuïteit gewaarborgd;
- neemt actief en constructief deel aan het LOOT-netwerk.

Elke pijler is uitgewerkt in een aantal eisen. Scholen die aan de eisen uit het inhoudelijk kader voldoen, mogen het keurmerk 'Topsporttalentschool' voeren. In de auditrapportage is per eis te zien of een school er wel of niet aan voldoet. De informatie die gebruikt wordt voor dit kwalitatieve oordeel is afkomstig uit verschillende bronnen, waaronder het leerlingvolgsysteem, tevredenheidsonderzoeken

onder ouders en leerlingen, gesprekken met betrokkenen, bevindingen van de zelfevaluatie en de collegiale visitatie en documentatie van de school. In de auditrapportage is per pijler ruimte voor een toelichting. Als een school niet voldoet aan een eis, is de argumentatie daarvoor opgenomen bij de toelichting. Ook is daar te lezen welke aspecten verbeterd moeten worden om wel aan de eis te voldoen.

De cyclische werkwijze

De Stichting LOOT heeft een cyclische werkwijze voor toekennen en behoud van het keurmerk Topsporttalentschool. Deze werkwijze is op hoofdlijnen als volgt:

- Jaar 1: zelfevaluatie;
- Jaar 2: visitatie door collega Topsporttalentscholen;
- Jaar 3: (zelfevaluatie en) audit door een onafhankelijke commissie en accreditering (de school behoudt of verliest het keurmerk)
- Jaar 4: alleen als in jaar 3 niet voldaan wordt aan de eisen: herhaling van jaar 3.

Bij de zelfevaluatie beoordeelt een school zichzelf op de eisen uit het inhoudelijk kader. Bij de visitatie door collega Topsporttalentscholen, gaan de coördinator en schoolleider van één school naar een andere school en lopen daar gezamenlijk het inhoudelijk kader van het keurmerk langs. Bij de audit bezoekt een onafhankelijke commissie de scholen. Deze commissie bestaat uit de landelijke coördinator van Stichting LOOT als vaste factor en daarnaast enkele leden van het bestuur van de Stichting LOOT. Dit bestuur bestaat uit eindverantwoordelijk schoolleiders van Topsporttalentscholen.

Volgens de beleidsregel adviseert de Stichting LOOT de minister of een school nog steeds voldoet aan de voorwaarden. Als dat advies negatief is, kan de minister op basis van dit advies de licentie intrekken of een school eenmalig twee jaar de tijd geven om zich te verbeteren. De Stichting LOOT vindt het goed dat er met een verbeterperiode gewerkt wordt. Als een school niet voldoet aan de eisen van het keurmerk, volgt de Stichting LOOT het verbeterproces nauwlettend. Na de verbeterperiode kan blijken dat een school weer voldoet aan de eisen uit de beleidsregel en dat er ook op andere punten zichtbaar zijn, maar dat nog niet aan alle eisen van het keurmerk wordt voldaan. Het advies van de stichting aan de minister is een dergelijk geval positief. De school voldoet aan de eisen uit de beleidsregel en er is voldoende vertrouwen dat de school binnen afzienbare termijn ook weer voldoet aan de strengere eisen van het keurmerk 'Topsporttalentschool'. Volgens de Stichting LOOT is het ook in het belang van de leerlingen om op deze wijze met het keurmerk om te gaan. Leerlingen zijn er niet bij gebaat als de licentie van de een op de andere dag ingetrokken wordt. Mocht zich een situatie voordoen waarbij een licentie moet worden ingetrokken dan moet gezorgd worden voor een goede afbouwperiode.

4.2 Ervaringen en meningen

Vrijwel alle Topsporttalentscholen zijn tevreden over de systematiek van de Stichting LOOT. *“Het is goed dat er een kwaliteitssysteem onder ligt. Het houdt de scholen scherp en het is in het belang van de kinderen dat scholen hun best doen en het goed te faciliteren”*. Een tweede argument waarom de scholen tevreden zijn over de systematiek is dat deze het mogelijk maakt dat scholen veel van elkaar leren, zowel de school die gevisiteerd wordt als de school die de visitatie uitvoert. *“Wat we doen, is het lerend vermogen van de school ook versterken”*. Een school plaats bij dit argument een kritische kanttekening. Een visitatie door een collega-school is heel nuttig, maar het is eerder een uitwisseling van ideeën dan een beoordeling.

Ook over de meerjarige cyclische werkwijze zijn de scholen tevreden. *“Als de tijd tussen de visitaties korter wordt, zouden de scholen meer bezig zijn met het papierwerk dan het leveren van kwaliteit”.*

Hoewel de systematiek volgens en voor de Topsporttalentscholen goed werkt, vraagt een school zich af of het logisch is dit te koppelen aan het geven van advies aan het ministerie over behoud of intrekken van de licentie. Bij bijvoorbeeld de Nederlandse Dalton Vereniging is dit intern geregeld, ook het verstrekken van daltonlicenties. Dit zou volgens de betreffende school ook een optie zijn voor de Topsporttalentscholen. Nadat het ministerie de systematiek van de Stichting LOOT getoetst heeft, kan de stichting verantwoordelijk worden voor de licenties.

Ondanks hun tevredenheid, zien een paar scholen ook verbeterpunten. Bij de audit worden gesprekken gevoerd met docenten die worden geselecteerd door de school zelf. Hierdoor kan er een selectief beeld ontstaan. Daarnaast wordt de onafhankelijkheid van de auditcommissie betwijfeld. Het is namelijk mogelijk dat een schoolleider die betrokken was bij de collegiale visitatie op een school, een jaar later ook deel uitmaakt van de onafhankelijke auditcommissie. Ook de geïnterviewde bonden vragen zich af of het oordeel van de auditsommissie onafhankelijk genoeg is. *“Het is goed dat er een kwaliteitsslag wordt gemaakt en dat de kosten tegelijkertijd laag blijven, maar gezien ‘het eigen vlees keuren’ kun je ook twijfelen of het goed genoeg is.”* Stichting LOOT zegt hierover dat *“de huidige systematiek echt een leersysteem is. Dat het niet expliciet met buitenstaanders geregeld wordt, is voornamelijk een kwestie van geld.”* Een laatste verbeterpunt betreft het opstellen van een procedure voor hoor- en wederhoor over de auditrapportage. In een dergelijke procedure zou volgens een school aandacht moeten zijn voor een controle op feitelijke onjuistheden door de geauditeerde school en een realistisch tijdpad daarvoor. Ook zouden de auditrapportage anoniem moeten zijn.

5 Knelpunten en gewenste aanpassingen

In dit hoofdstuk beschrijven we het antwoord op de volgende onderzoeksvraag: welke knelpunten ondervinden scholen met een licentie Topsporttalentschool en andere betrokkenen binnen het beleidsveld met betrekking tot de huidige beleidsregel en met het oog op ontwikkelingen binnen topsport en onderwijs en welke eventuele aanpassingen achten zij wenselijk?

De geïnterviewden zijn over het algemeen erg positief over de beleidsregel en de mogelijkheden voor het verlichten van de studielast die deze biedt. De mogelijkheden om af te wijken van de voorschriften voor onderwijstijd en om vrijstellingen te geven voor bepaalde vakken zijn volgens hen onmisbaar om de combinatie tussen topsport en onderwijs mogelijk te maken. In de volgende paragrafen wordt alleen ingezoomd op de knelpunten die uit de interviews naar voren kwamen. Deze knelpunten kunnen worden beschouwd als verbeterpunten zodat de beleidsregel nog verder kan worden geoptimaliseerd.

Bij de beschrijving van de knelpunten maken we een onderscheid in twee hoofdgroepen. Deze betreffen knelpunten die samenhangen met:

- de verstrekking van de licentie;
- de mogelijkheden voor verlichting van de studielast die de beleidsregel biedt.

We beschrijven niet alleen de knelpunten, maar geven waar mogelijk ook de suggesties van betrokkenen weer om deze knelpunten weg te nemen of te verminderen.

5.1 Verstrekking van de licentie

Het vereist aantal leerlingen en sporten dat nodig is voor de licentie

Een aantal topsportvriendelijke scholen, sportbonden en een duale coördinator ervaren de minimale eis die nodig is voor het verkrijgen van de licentie als knelpunt. Het huidige aantal leerlingen dat nodig is voor het verkrijgen van de licentie ligt op 35, waarbij er per sport maximaal elf leerlingen meetellen.¹⁰ Deze betrokkenen geven aan dat ze onderschrijven dat een zekere massa gewenst is voor de continuering en facilitering van de maatwerktrajecten die de scholen bieden omdat dit een investering van de school vraagt. Tegelijkertijd zien zij dat er scholen zijn die wel een groot aantal topsportleerlingen hebben, bijvoorbeeld omdat zij verbonden zijn aan een Betaalde Voetbal Organisatie (BVO), maar officieel niet voldoen aan de voorwaarden van de beleidsregel. Zij kunnen geen Topsporttalentschool worden, terwijl zij dit wel zouden willen. Hierdoor hebben de leerlingen op deze scholen niet dezelfde mogelijkheden als op Topsporttalentscholen om de combinatie van topsport en onderwijs te versoepelen.

De betrokkenen die de minimale eis wat betreft het aantal leerlingen en sporten als knelpunt ervaren, stellen verschillende oplossingen voor. De topsportvriendelijke scholen zouden graag zien dat de beleidsregel soepeler¹¹ wordt, zodat een school als aan het minimale aantal leerlingen voldaan is,

¹⁰ Op deze regel zijn twee uitzonderingen mogelijk, namelijk wanneer er geen licentie in een provincie kan worden verstrekt is het aantal lager, of wanneer een school minimaal 20 leerlingen heeft op het vmbo-niveau, dan mag er alsnog een licentie worden verstrekt.

¹¹ Wat zij precies onder soepeler verstaan, is niet duidelijk geworden. Het kan bijvoorbeeld gaan om het verlagen van het minimale aantal leerlingen, om het verhogen van aantal leerlingen per sport dat meegeteld mag worden, of om een combinatie hiervan.

gebruik kan maken van de vrijstellingsmogelijkheden. Andere geïnterviewden, waaronder een deel van de Topsporttalentscholen en de Stichting LOOT, brengen hiertegen in dat het voor de continuïteit belangrijk is dat Topsporttalentscholen sporters hebben vanuit verschillende sporten. Ze moeten geen 'interne opleiding' van een sport of club worden en daarmee afhankelijk zijn van de wensen van de club. Ook moet voorkomen worden dat een school te weinig LOOT-leerlingen heeft als een sportbond of vereniging besluit het topsportprogramma te verplaatsen.

Een paar sportbonden en een duale coördinator stellen als oplossing voor om niet te kijken naar het exacte aantal leerlingen, maar naar de kwaliteit van begeleiding en van het maatwerk die een school bereid is te bieden en naar het aantal FTE de school hiervoor vrij wil maken.

Een deel van de huidige Topsporttalentscholen voorziet niet in alle onderwijsvormen

Van de 29 huidige Topsporttalentscholen, is er een aantal scholen dat niet voor alle onderwijsniveaus onderwijs aanbiedt. Het betreft met name vmbo-basis en vmbo-kader die niet worden aangeboden. Topsporttalentleerlingen van deze onderwijsniveaus moeten daarom verder reizen naar een Topsporttalentschool óf kunnen geen gebruik maken van de mogelijkheden voor verlichting van de studielast (minder onderwijstijd, vrijstellingen voor vakken en gespreid examen). Stichting LOOT stelt voor om dit knelpunt weg te nemen door te gaan werken met zogenaamde satellietscholen. Topsporttalentscholen die zelf een bepaald onderwijsniveau niet aanbieden kunnen een samenwerking aangaan met een school die deze wel aanbiedt. De satellietschool mag gebruik maken van de vrijstellingsmogelijkheden van de beleidsregel en van de expertise op 'haar' Topsporttalentschool. Deze laatste is medeverantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs en de persoonlijke begeleiding op de satellietschool. Voor de beleidsregel zou dit betekenen dat het brinnummer van de satellietschool wordt toegevoegd aan het brinnummer van de topsporttalentschool. Hierbij krijgt de satellietschool de mogelijkheid om te groeien tot eventueel zelfstandige topsporttalentschool.

De geïnterviewde topsportvriendelijke scholen hebben het idee dat het aanbieden van alle onderwijstypen een van de voorwaarden is om Topsporttalentschool te kunnen worden. In de huidige beleidsregel is dit echter geen voorwaarde.

In de huidige spreiding van de Topsporttalentscholen zitten een aantal blinde vlekken

Volgens een aantal geïnterviewden lijkt de huidige beleidsregel niet in het belang van alle leerlingen, omdat het aantal Topsporttalentscholen te beperkt is. Door de centralisatie van deze scholen is er een aantal gebieden waar geen scholen gevestigd zijn, maar waar wel topsporttalenten zitten. Een voorgestelde oplossing van de betrokkenen is om opnieuw regionaal te kijken naar het aanbod van de sportprogramma's en de spreiding van de Topsporttalentscholen om de noodzaak van nieuwe scholen in kaart te brengen.

Het verlenen van statussen aan talenten wisselt tussen sporten

De beleidsregel is er uitsluitend voor leerlingen met een door NOC*NSF erkende status. Op hoofdlijnen is het afhankelijk van de leeftijd, het sporttalent en de sportprestaties of een leerling een status krijgt. Er zijn echter ook verschillen tussen sportbonden/topsportprogramma's in het toekennen en laten behouden van een status. De leeftijd waarop leerlingen voor het eerst in aanmerking kunnen komen voor een status verschilt tussen sporten. Er zijn sporten waarbij leerlingen op jonge leeftijd al heel intensief moet trainen om op latere leeftijd voor een status in aanmerking te kunnen komen. Deze leerlingen mogen geen gebruik maken van de vrijstellingsmogelijkheden van de beleidsregel. Ook zijn er verschillen in de periode waarvoor een status wordt toegekend. Er zijn sporten waarbij dit per jaar

bekeken wordt, maar ook sporten waarbij bijvoorbeeld de geldigheidsduur van de eerste status twee jaar is. Tot slot zijn er sporten die geen topsportstatus hebben, waardoor leerlingen die deze sport beoefenen geen status kunnen krijgen, ook niet als zij zeer intensief trainen.

De geïnterviewde sportbonden erkennen dat er wat betreft de statussen op sommige punten verschillen zijn tussen de sporten. Deels hangen deze samen met verschillen tussen de sporten en deels met het beleid van de bonden. Dat neemt niet weg dat er volgens de bonden de afgelopen jaren stappen gezet zijn om het systeem voor het verlenen van statussen te verduidelijken voor sporters en hun ouders en dat er al meer uniformiteit is dan voorheen.

In de huidige beleidsregel is opgenomen dat wanneer een leerling zijn status verliest, deze vanaf dat moment weer deel dient te nemen aan het reguliere onderwijsprogramma, met uitzondering van de reeds geëffectueerde ontheffingen die zijn gegeven en van een lopende spreiding van het examen. Soms verliest een leerling tijdelijk zijn status, bijvoorbeeld doordat deze in een overgangsproces zit binnen de sport (bijvoorbeeld van junior naar senior) of door een blessure. Deze leerlingen blijven wel op hetzelfde niveau trainen in de hoop het jaar daarop weer een status te krijgen. In die tussenperiode kunnen de leerlingen geen gebruik maken van de voorzieningen van de beleidsregel. NOC*NSF kent de statussen toe op voordracht van de sportbonden. Vanuit het onderwijs gezien is continuïteit daarin wenselijk zodat een tijdelijk verlies van status daar waar mogelijk voorkomen kan worden. Verder is de ervaring van scholen dat leerlingen die hun status 'echt' verliezen vaak teruggaan naar hun eigen woonplaats en school. Hoewel in de beleidsregel staat dat reeds geëffectueerde ontheffingen geldig blijven, is dat volgens een geïnterviewde school alleen het geval als een leerling op een Topsporttalentschool blijft. Leerlingen die na het verlies van hun status teruggaan naar hun eigen woonplaats en school worden daardoor 'dubbel gestraft' worden.

5.2 Mogelijkheden die de beleidsregel biedt

Beperkte ruimte in de bovenbouw van met name vmbo-basis/kader

Voor vmbo-t is de beleidsregel volgens de scholen goed geregeld en kunnen er voldoende vrijstellingen worden gegeven. Voor basis- en kaderleerlingen is dat lastiger omdat zij werken met beroepsgerichte vakken waarbij zij aanwezig moeten zijn, wat op loopt tot 12 uur in de week. De leerlingen kunnen hooguit een vrijstelling krijgen voor een deel van deze vakken, maar dat is juist de kern van het onderwijs aan deze leerwegen. Volgens betrokkenen zou het ministerie in overleg kunnen gaan met vertegenwoordigers van vmbo-scholen om te kijken naar de mogelijkheden voor een kerncurriculum. Hierbij zou de onderwijstijd voor vakken zoals Engels, Wiskunde en Nederlands kunnen worden beperkt. Een tweede voorstel van een geïnterviewde is om te kijken naar het opzetten van een sportprofiel voor topsporttalentleerlingen in aanvulling op de bestaande tien profielen in het vmbo. Daardoor hoeft het curriculum niet te worden ingeperkt en kan het eigen karakter van de beroepsgerichte leerwegen worden gecombineerd met topsport.

Een geïnterviewde heeft het voorstel om de vrijstellingsmogelijkheid in de bovenbouw havo en vwo niet te beperken tot het profielkeuzevak of het keuzevak, maar hier een moderne vreemde taal aan te voegen. De ervaring van deze betrokkene is dat contact in lessen belangrijk is voor het leren van vreemde talen. Vanwege deze belasting hebben sommige leerlingen meer baat bij een vrijstelling voor een moderne vreemde taal dan voor een (profiel)keuzevak.

Lestijd versus onderwijstijd

Enkele Topsporttalentscholen geven aan het verplichte aantal onderwijsuren voor een deel van de topsportleerlingen te hoog lijkt. Deze leerlingen trainen bijvoorbeeld mee in een seniorenprogramma of zijn meerdere weken per jaar in het buitenland voor een trainingsstage of toernooien. Voor deze leerlingen kunnen de scholen niet voldoen aan de norm voor onderwijstijd als ze onderwijstijd uitleggen als lestijd. Sinds de invoering van de Wet modernisering onderwijstijd vo in 2015, is de definitie van onderwijstijd echter verruimd. De mogelijkheden die dat biedt, worden benut door de Topsporttalentscholen. Tot de onderwijstijd behoren bijvoorbeeld ook maatwerkuren in de vorm van bijvoorbeeld zelfstudie onder begeleiding (in uren dat een vak geroosterd staat dat een leerling niet hoeft te volgen), zelfstudie via een gepersonaliseerd digitaal leerplatform dat een docent de mogelijkheid biedt het werk van de leerling te volgen en schoolwerk onder begeleiding van een trainer/coach tijdens een buitenlandse trainingsstage, nadat hierover afspraken zijn gemaakt met de docent.

Wat betreft het voldoen aan de norm voor onderwijstijd, zien de geïnterviewden een relatie met de mogelijkheid om gespreid examen te mogen doen. Deze spreiding betekent echt niet dat ook de onderwijstijd gespreid mag worden over twee jaar. Een geïnterviewde zou graag zien dat dit wel zo zou zijn.

Gevolgen van gespreid examens

Als een leerling het eerste deel van het gespreid examen niet goed zou maken, door bijvoorbeeld een vier te halen voor een van de kernvakken, dan zou de leerling in theorie niet meer kunnen slagen. Officieel is de leerling dan nog niet gezakt, omdat de uitslag van het examen pas volgt nadat het hele examen is afgerond. Een leerling ontvangt daardoor pas na het tweede jaar officieel de uitslag, waarna de examencyclus weer op nieuw kan beginnen.

Daarnaast houdt de inspectie volgens de Topsporttalentscholen en de Stichting LOOT bij het berekenen van het slaagpercentage en het bovenbouwrendement onterecht geen rekening met leerlingen die gespreid examen doen. Deze aspecten maken onderdeel uit van de indicator 'bovenbouwsucces' uit het onderwijsresultatenmodel van de inspectie. Leerlingen die gespreid examen doen hebben op beide aspecten een negatief effect, hetgeen volgens de scholen onterecht is. Leerlingen die gespreid examen doen tellen in het eerste jaar mee als niet geslaagde, hetgeen nadelig is voor het slaagpercentage. Ook doen deze leerlingen door het gespreide examen een jaar langer over de bovenbouw, hetgeen nadelig is voor het bovenbouwrendement.

Op een van de scholen hoorden we dat er aan een universiteit een opleiding is, die een diploma met vrijstellingen niet erkend. Het gevolg daarvan was dat een leerling niet werd toegelaten tot de betreffende opleiding.

Internationale topsporters

Topsporters die vanuit het buitenland in Nederland komen sporten en ook hier naar een vo-school gaan, lopen aan tegen het verplichte examenvak 'Nederlands'. Dit vak kunnen zij vaak niet op hetzelfde niveau afronden als alle andere vakken. Doordat Nederlands een van de kernvakken is, behalen de buitenlandse topsportleerlingen een diploma onder hun niveau. In de beleidsregel zou dit kunnen worden opgelost door leerlingen met een buitenlands paspoort ontheffing te geven voor het vak Nederlands en hen in plaats daarvan examen in een andere vreemde taal te laten doen.

Financiën

Betrokkenen noemen twee knelpunten op het financiële vlak. Het eerste punt heeft betrekking op de reiskosten van de leerlingen. Voor de DAMU-regeling¹² is er een aanvullende regel waardoor leerlingen met ouders met een laag inkomen in aanmerking komen voor een vergoeding van reiskosten.

Topsporttalentleerlingen kunnen hier geen beroep op doen, terwijl zij soms net zo ver moeten reizen als de DAMU-leerlingen en soms op dezelfde scholen zitten. Het tweede punt dat wordt aangegeven, is dat scholen door de beleidsregel verschillende rechten en plichten meekrijgen. Zij ontvangen echter geen subsidie om de expertise uit te breiden en de personele inzet die nodig is voor het onderwijs aan en de begeleiding van topsportleerlingen te bekostigen.

Overstap naar Topsporttalentscholen

Volgens een aantal Topsporttalentscholen, sportbonden en duale coördinatoren kunnen reguliere scholen en topsportvriendelijke scholen een deel van de topsporttalentleerlingen in de onderbouw goed bedienen. Hiervoor geven zij twee redenen. De wet- en regelgeving voor de onderbouw biedt meer mogelijkheden dan die in de bovenbouw. Bovendien wordt de trainingsintensiteit in de bovenbouw vaak veel groter. Leerlingen komen dan op een punt waar ze moeten overstappen naar een andere school. De overstap gebeurt nu soms te laat, wat gevolgen heeft voor de prestaties en het zelfvertrouwen van de leerlingen. *“Het is voor kinderen vervelend dat ze afstromen in het reguliere onderwijs. Ze moeten nu eerst vastlopen en dan een keuze maken om naar een Topsporttalentschool te gaan”*. ‘Ervaring van de Topsporttalentscholen is dat leerlingen vaak/soms pas overstappen als de nood heel erg hoog is, bijvoorbeeld omdat ze al zijn afgestroomd of blijven zitten en het ook dan nog niet goed gaat. De Topsporttalentscholen hebben veel expertise en mogelijkheden, waardoor zij zich onderscheiden van topsportvriendelijke en reguliere scholen. Dit zou beter kunnen worden gecommuniceerd naar leerlingen, ouders en scholen. Leerlingen en ouders zijn dan beter geïnformeerd bij een keuze voor een vo-school en zijn kiezen daardoor wellicht meteen voor een Topsporttalentschool. Topsportvriendelijke en reguliere scholen kunnen de expertise benutten om leerlingen beter voor te bereiden op een overstap naar een Topsporttalentschool.

¹² De DAMU-regeling is eenzelfde soort beleidsregel, maar deze heeft betrekking op dans en muziek.

6 Regeling op school- of leerlingniveau?

In dit hoofdstuk gaan we in op de laatste onderzoeksvraag: wat is de meerwaarde van de regeling Topsporttalentscholen ten opzichte van een regeling op individueel sporttalentniveau?

Tijdens een algemeen overleg in juli 2018 over het toekomstig sportbeleid heeft de heer Heerema aangegeven dat het goed zou zijn als de huidige beleidsregel breder zou worden in die zin dat deze opengesteld wordt voor alle scholen.¹³ De huidige beleidsregel is als het ware een regel op schoolniveau. Alleen scholen die Topsporttalentschool zijn, mogen voor LOOT-leerlingen afwijken van de voorschriften voor vakken en onderwijstijd en hen gespreid examen laten doen. Een andere optie is een regel op leerlingniveau. In die situatie mogen alle scholen voor leerlingen met een door NOC*NSF erkende status gebruik maken van de mogelijkheden van de beleidsregel.

Aan alle betrokkenen hebben we gevraagd welke soort regeling hun voorkeur heeft en waarom. Niet alle betrokkenen zijn het eens over het antwoord op deze vraag. De meerderheid van de betrokkenen is echter voor een behoud van de huidige beleidsregel.

6.1 Argumenten voor aanpassing huidige beleidsregel naar een regeling op individueel sporttalentniveau

Voorstanders voor aanpassing van de huidige beleidsregel geven aan dat de hierboven beschreven aanpassing van de beleidsregel meer recht doet aan het belang van de leerling. Aanhangers van dit standpunt zijn een deel van de topsportvriendelijke scholen, een sportbond, een duale coördinator en enkele leerlingen. Het voordeel van een aanpassing van de huidige beleidsregel is volgens hen dat een leerling met een status dan dichtbij huis naar school kan en niet hoeft te reizen naar een Topsporttalentschool om gebruik te kunnen van de vrijstellingsmogelijkheden. Ter illustratie van dit standpunt geven we hier twee citaten:

- *“Dan kan een leerling bediend worden ongeacht of hij toevallig op een gunstige plek woont.”*
- *“Vanuit belang van het kind zou de regel op leerlingniveau moeten worden toegepast omdat de leerlingen dan dicht bij huis kunnen blijven.”*

Een tweede argument voor aanpassing van de huidige regeling is dat leerlingen met sporttalent die niet op een Topsporttalentschool zitten worden benadeeld. Als zij wel een status hebben, mogen zij toch geen gebruik maken van de mogelijkheden voor verlichting van de studielast. Een geïnterviewde zegt hierover: *“Door de huidige regeling worden leerlingen met vergelijkbare talenten op andere scholen benadeeld.”*

De VO-raad gaat het liefst nog een stap verder dan een regeling waarbij de leerling het uitgangspunt vormt en heeft een voorkeur voor een meer generieke talentregeling. De huidige beleidsregel maakt als het ware uitzonderingen voor topsporttalenten. De VO-raad zou het liefst af willen van dergelijke incidentele uitzonderingen en mogelijkheden voor talentontwikkeling van alle leerlingen structureel borgen.

¹³ Tweede Kamer der Staten-Generaal (2018). *Toekomstig sportbeleid*. TK 2017-2018, 20 234, nr. 192.

Een beperkt deel van de geïnterviewden vond een regeling op leerlingniveau in eerste instantie wenselijk. Bij nader inzien herzagen zij dit standpunt na het uitwisselen van meningen in het groepsgesprek. Belangrijkste redenen voor deze wisseling van standpunt zijn dat leerlingen te veel afhankelijk worden van de medewerkingsbereidheid van hun school en dat er geen kwaliteitsborging en -controle mogelijk zijn. Niet alle scholen zouden het 'recht' van de leerling waar kunnen maken en daarom heeft centralisatie op bepaalde scholen toch de voorkeur. Dit eerste punt wordt benadrukt in de interviews met leerlingen. Een deel van de leerlingen die wij gesproken hebben, heeft voorheen op een niet-Topsporttalentschool gezeten. Niet alleen hadden ze daar geen vrijstellingen, ook was het heel erg van de docent afhankelijk of deze bereid was mee te denken met de leerling, bijvoorbeeld door de mogelijkheid te bieden een toets te verzetten. Ook de leerlingen van de topsportvriendelijke school die wij spraken, hebben deze mening. Een leerling van een Topsporttalentschool brengt het als volgt onder woorden: *"Vanwege de reistijd naar school klinkt een regeling op leerlingniveau misschien wel ideaal, maar ik denk niet dat elke school het zo goed geregeld krijgt als hier."*

6.2 Argumenten voor behoud huidige beleidsregel op schoolniveau

Een zeer ruime meerderheid van de geïnterviewden heeft de voorkeur voor het behouden van de huidige beleidsregel.

1. De deskundigheid van het personeel die de scholen hebben opgebouwd om topsportleerlingen op maat te kunnen bedienen, is een eerste argument. Deze deskundigheid betreft onder meer hoogwaardige persoonlijke begeleiding, ontwikkelen van een kerncurriculum en inzicht in de mogelijkheden van zowel de beleidsregel als van de algemene wet- en regelgeving voor vo-scholen. De deskundigheid van het personeel wordt versterkt doordat de Topsporttalentscholen binnen de Stichting LOOT afspraken hebben gemaakt over de scholing van coördinatoren en begeleiders. Geïnterviewden lichten dit als volgt toe:
 - *"Op de Topsporttalentscholen werken mensen die topsport en de ontwikkeling daarvan begrijpen en geschoold zijn voor de begeleiding van topsportleerlingen."*
 - *"Als de regel niet langer op schoolniveau is, wordt er ingeleverd op expertise. De school heeft door de massa een passend onderwijsmodel en deskundigheid kunnen ontwikkelen."*
 - *"De expertise verwatert als de leerlingen verspreid worden over scholen."*
2. De kwaliteit van het onderwijs op maat en van de persoonlijke begeleiding is een tweede argument voor behoud van de beleidsregel. Deskundig personeel, zoals beschreven bij het eerste argument, is hiervoor uiteraard een voorwaarde. Maar het gaat bijvoorbeeld ook over een passend onderwijsmodel waarin gewerkt wordt met een kerncurriculum en het vrijmaken van formatie voor een coördinator en begeleiders. Geïnterviewden van de Topsporttalentscholen lichten dit als volgt toe.
 - *"Als de topsportleerlingen verspreid worden over veel scholen blijven alleen de topleerlingen over, want leerlingen die extra begeleiding nodig hebben voor bijvoorbeeld overzicht houden op hun planning, sneeuwen dan onder."*
 - *"Zorg voor behoud van de Topsporttalentscholen, want een regeling op leerlingniveau komt niet ten goede aan de school- en sportprestaties. Niet elke school kan hoogwaardige begeleiding bieden en een docentencorps ontwikkelen dat iets met topsportleerlingen kan. Het vergt veel van docenten, zoals comprimeren van het curriculum en een andere manier van werken. Dit vraagt om investeringen in het team en het sport-DNA in de school."*

- *“De indruk zou verkeerd zijn dat het voor een leerling op orde is als er minder lesuren zijn. De leerlingen hebben begeleiding nodig. Daarin moet je als school ook investeren.”*
- *“Wanneer er een regeling op leerlingniveau komt, kan hetzelfde gebeuren als bij passend onderwijs waarbij zorgleerlingen in de problemen komen.”*

Om de kwaliteit van het onderwijs en de persoonlijke begeleiding te controleren en borgen hebben de Topsporttalentscholen, verenigd in de Stichting LOOT, een systeem ontwikkeld voor periodieke visitaties en audits (zie hiervoor hoofdstuk 4). Geïnterviewden vragen zich af hoe de kwaliteitscontrole en -borging behouden kan blijven als er regeling op leerlingniveau komt. In algemene zin kijkt de Inspectie van het Onderwijs naar de kwaliteit van de Topsporttalentscholen. Dit werkt bij deze scholen op dezelfde manier als bij andere scholen, namelijk bestuursgericht toezicht. Bij dit toezicht hebben Topsporttalentscholen dezelfde positie als andere vo-scholen. Er is bij de inspectie geen apart aanspreekpunt voor Topsporttalentscholen. Voor apart toezicht of een apart aanspreekpunt is ook geen aanleiding want er zijn geen incidenten of signalen.

3. Draagvlak en bewustzijn onder alle docenten is het derde argument. Bij de huidige beleidsregel hebben de Topsporttalentscholen een relatief groot aantal topsporttalentleerlingen waardoor vrijwel alle docenten met deze leerlingen te maken hebben. De Topsporttalentscholen hebben ook geïnvesteerd in het creëren van draagvlak en bewustzijn. De Stichting LOOT verwoordt dit als volgt: *“De ervaring is dat het sport-DNA aanwezig is in de huidige Topsporttalentscholen en ervoor zorgt dat docenten flexibeler zijn en meedenken met leerlingen.”* Een geïnterviewde van een Topsporttalentschool zegt: *“Massa zorgt voor mentaliteit en herkenbaarheid.”* Een geïnterviewde van een andere school licht toe: *“Daarnaast weet je als sollicitant op een LOOT-school dat er consequenties zijn en wat er van je verwacht wordt. Hierdoor verzamelt een school een team dat open staat voor sport.”* Een leerling illustreert: *“Als er minder leerlingen zouden zijn, zouden docenten niet weten wat LOOT inhoudt en daardoor is er minder begrip.”* Een andere leerling verwoordt het zo: *“Als er een regeling op leerlingniveau komt, zal een leerling zijn recht moeten bevechten omdat de leerling als een uitzondering wordt gezien.”*
4. De concentratie van leerlingen op Topsporttalentscholen heeft als voordeel dat leerlingen gelijkgestemden om zich heen hebben is een vierde argument voor behoud van de huidige beleidsregel. Een personeelslid van een school licht dit als volgt toe: *“Op andere scholen worden leerlingen op gekke dingen aangekeken, bijvoorbeeld een warme maaltijd eten tussen de middag op school.”* Een leerling zegt hierover: *“Het is fijn om met veel topsporters bij elkaar te zitten want anders word je gek aangekeken.”*
5. Een vijfde argument voor behoud van de beleidsregel is dat bepaalde zaken organisatorisch eenvoudiger te regelen zijn als er een bepaalde massa aan topsporttalentleerlingen is. Leerlingen kunnen in klassen bij elkaar gezet worden, waardoor het relatief makkelijk is om roosters op maat te maken. Een ander voorbeeld is het beschikbaar stellen van een aparte ruimte voor LOOT-leerlingen, waarin deze onder begeleiding van een docent hun zelfstudie kunnen doen of toetsen in kunnen halen onder toezicht. Een leerling zegt hierover: *“Als er veel topsportleerlingen op een school zitten is er voor de school een noodzaak om alles goed te regelen. Anders is een topsporter toch meer een uitzondering waarvoor ad-hoc gezocht moet worden naar een passende oplossing. Doordat deze school veel topsporters heeft en ook nog uit veel verschillende sporten, is de school in de loop der jaren al veel tegenkomen en is ondertussen voor alles een goede oplossing bedacht.”*

6. Een zesde argument heeft betrekking op CTO-leerlingen. Scholen die deze leerlingen hebben geven aan dat de beleidsregel onmisbaar is. Daarbij doelen zij zowel op de mogelijkheden voor verlichting van de studielast voor leerlingen als op de concentratie van leerlingen. CTO-leerlingen zijn fulltime sporters in een door sportbond en NOC*NSF erkend topsportprogramma. Dat betekent dat zij gemiddeld zeker 20 uur in de week trainen. Hierdoor is combinatie van topsport en onderwijs kwetsbaar. De huidige werkwijze op de CTO's en de CTO-scholen is niet mogelijk voor een kleine groep leerlingen.¹⁴
7. Een zevende argument heeft betrekking op de communicatie en afstemming tussen scholen en sportbonden/verenigingen. De topsportleerlingen zitten nu geconcentreerd op een beperkt aantal Topsporttalentscholen. De sportbonden en -verenigingen hebben op de school waarmee zij samenwerken een vaste contactpersoon en hoeven niet met meerdere scholen te overleggen en afspraken te maken. Een geïnterviewde van het een sportbond zegt hierover: *"Het zal lastiger worden om contact te onderhouden met de scholen als dit er meer worden."*
8. Een laatste argument voor behoud van de huidige beleidsregel is dat een regeling op leerlingniveau kan leiden tot concurrentie tussen scholen. Een geïnterviewde zegt hierover: *"Het is niet de bedoeling dat scholen in elkaars vaarwater gaan zitten. Het is maar de vraag of dat beter is voor de leerling."*

Samenvattend zijn de meeste geïnterviewden het erover eens dat de huidige beleidsregel veel meerwaarde heeft. Zij zijn dan ook voor behoud van deze beleidsregel. Een van de geïnterviewden vat dit bondig samen: *"Laten we het kind niet met het badwater weggooien."*

¹⁴ Meer informatie hierover is te lezen in de rapportage van de evaluatie van de CTO-LOOT subsidie die begin 2019 verschijnt.

Oberon

Postbus 1423, 3500 BK Utrecht

t 030 230 60 90 | f 030 230 60 80

info@oberon.eu | www.oberon.eu

Utrecht, januari 2019

In opdracht van Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap